

másrészt a külföld, az angol élettől és intézményektől távol élők is aláposan megismerhessék az angol közoktatásügy életét, mult, jelen és jövő törekvéseit.

A cikkek mindegyike röviden bár, klasszikus tömörséggel, essay-szerűen, de mégis kitünően tárgyalja a maga témáját, úgyhogy kisebb terjedelme ellenére is gazdag anyagot ölel fel és tanulságot rejt magában.

Sir Fred Clarke-nak, a londoni egyetem nevelésügyi intézete igazgatójának ügyes, elmemozdító bevezetése után sorra kerülnek az angol elemi iskolák, az államilag segélyezett középiskolák, a híres angol „public school”-ok és a leányiskolák ismertetései, mind megfelelő szakemberek írásai. Különösen érdekesek az oxfordi és cambridgei egyetemek, e minden művelt európai ember szívéhez közelálló patinás intézmények békebeli és háborús állapotáról szóló cikkek, melyeket az újabb egyetemek ismertetése követ a southamptoni egyetem pedagógus-tanárának tollából. Külön tanulmány szól a skót iskolarendszerről, ismét más cikkek a technikai iskolákról, a tanárképzésről, a népművelésről, az ifjúsági szervezetekről, a kisdedovásról. Külön cikk foglalkozik az iskolai épületek és építkezések ügyével.

A kép, melyet az angol közoktatásügy állapotáról kapunk, teljes és világos. Az illusztrációk a szöveggel párhuzamban büszkén mutogatják az angol iskolák multját és jelenét. A hasznos kis könyvet serkentő példáival és tanulságaival melegen ajánljuk pedagógusainknak, a magyar iskola jövődjét előkészítő illetékes tényezőknél s a művelt érdeklődőknek is figyelmébe. Gyulai Ágost.

WOODHEAD, E. W.: *The Child in the Educational System*. London, é. n. The Gregg Publishing Co. Ltd. 171 l.

Szerzőnk, gondosan megvizsgálva a gyermek helyzetét az angol nevelés rendszerében, azoknak szánja könyvét, akik akár mint oktatók, akár mint diákok vagy a tanügyi közigazgatás emberei, érdeklődnek az angol nevelés iránt. Különösen az első és harmadik kategóriához tartozókra nézve gondolja rendkívül fontosnak az ebbe a körbe tartozó tárgyi ismereteket. A tanító személyzetre nézve azért fontos, hogy megismerje és jól átgondolja a gyermekkel szemben való kötelességeit és az idevágó tapasztalatokat, a tanügyi hatóságok tagjaira és a közigazgatás tisztviselőire nézve pedig azért, mert közvetlenül hasznukra válik a rendszer megismerése a gyermek jóléte és boldogulása érdekében.

Általános történeti bevezetés után teljes apparátussal megrajzolja és jellemzi az angol nevelés-rendszerét, előrebocsátva a történeti és szociális háttér ismertetését. Kifejti, hogy az Anglia népének nevelésére vonatkozó gondoskodás nem államférfiak és filozófusok valamely előre megalkotott elméletének vagy tervezgetésének terméke, hanem kísérletek, tapasztalatok, egyezkedések és megalkuvások, vallási vizsályok és hagyományos utakhoz való fokozatos alkalmazkodások eredménye, vagyis teljes mértékben empirikus jellegű. Szól azután szerzőnk a közoktatásügyi minisztérium (Board of Education) szerkezetéről és szerepéről, a helyi nevelésügyi hatóságokról (Local Education Authorities), példakép csinos térkép kíséretében bemutatva Warwickshire (Warwick-grófság) megyei tanügyi igazgatását, a törvényes hatóságokat és kötelességeiket. Magának az angol országos iskolarendszernek pompás grafikonja vezet be az első világháború után a Hadow-terv nyomán fejlődött új elemi iskolai oktatásnak ismertetését. Majd áttér az akadémiai típusú középiskolák jellemzésére mindkét nemre, fiúkra és leányokra vonatkozólag. A nagymultú public schoolok és grammar schoolok, és a magániskolák rövid rajza után egyéb magasabbrendű tanügyi intézmények, az egyetemek és műszaki főiskolák (műegyetemek) kerülnek sorra s a tárgyalat iskolák ifjúsága egészségügyének és ellátásának kérdései. Befejezésül a fogyatékos gyermekek iskoláját, a tompaelméjű és fejlődésükben elmaradt gyermekek gondozását és a gyermekvédelmet tárgyalja szerzőnk. Megállapítja a továbbiakban, hogy a vázolt nevelési rendszer bizonyára elég okot szolgáltat még a bírálatra, s maga is egész sor megjegyzést fűz a részletekhez. Minden bajon segíthet azonban — úgymond — az ifjú népség jólétére és boldogulására fordított jóakarát és figyelem. Azzal a reménységgel fejezi be az angol nevelés rendszerének ábrázolását, hogy a tökéletesedés e téren a közel jövőnek fejleménye lesz.

További fejtegetései során egy igen vegyes tartalmú fejezetben a mai gyermek kötelességeiről szól, főleg a normális gyermekéiről, s ezzel kapcsolatban a gyermeknek viszonyáról a társadalomhoz. Majd kifejti nézeteit a módszerről — itt válnak a szerző gondolatai magasabbrendűen pedagógiai érdekességűvé —, a szociális tanulmányokról és vallástanításról. Külön kis szakasz a szerző fejtegetései során a taní-

tók és tanárok képzéséről és képesítéséről szóló részlet. Mint az angol iskolarendszer teljes képét nyújtó mű, nem feledkezhetik meg könyvünk az iskolaépületek és építkezések ügyéről sem, még ugyanebben a fejezetben végül egészen sajátos és merész ugrással áttér a gyermek személyiségének kialakításáról szóló eszméinek kifejezésére egy rövidre fogott, de rendkívül érdekes és gondolatébresztő szakaszban.

Könyvünk második felének tartalmát *A nevelés rendszere és a szociális változások* összefoglaló címe alatt szerkezetileg kevésbé összefüggő kisebb szakaszok alkotják. Az angol nevelési rendszernek politikai és gazdasági fejlődése, a lakosság változásai, az iparosodás, a foglalkozások újulása, a családi élet, a nő helyzete a közösségben és egyéb hasonló címszavak alá foglalt pedagógiai reflexiók váltják egymást, miközben érdekes grafikonok (pl. a norwich-i Senior school and Community Centre sematikus ábrázolása) is gazdagítják a mű tanulságait.

Még fokozottabb mértékben bővelkedik pedagógiai megjegyzésekben és ötletekben a könyv utolsó fejezete, amely az angol nevelési rendszer végcéljáról és alaptervéről szól. Törékvések és lehetőségek, a gyermek alapkötelességeiről szóló elmélkedés, az elemi iskolák újjászervezése, a középiskolák reformja, egyéb nevelési formák, ipari és szociális változások, az oktatók helyzete, az állam és a község szerepe a nevelésben, az igazgató és személyzete, célok és szervezetek különbözőzése — íme a rendkívül változatos, sőt szeszélyes címszavak, amelyek alá szerzőnknek az angol nevelés ügyének szemléletében fogant gondolatai sorakoznak.

Egy bizonyos, hogy szerzőnk fejtegetései sok érdekes pedagógiai gondolatot tartalmaznak s egyúttal sok gondolatot is ébresztenek, — a könyv címéül szolgáló tárgykörnek, főleg az angol nevelés rendszerének egészen tiszta képét nem nyújtják azonban.

Egyébként érdekes gondolatban nyugszik meg eléggé hosszas fejtegetései végső „konklúziójaként”, s ez az, hogy valamilyen társadalom sem lehet tökéletes, még Utópia sem lehet az, míg az emberek, akik alkotják, nem tökéletesek, éppen úgy nem befejezett semmiféle nevelési rendszer sem. Végcélunk csak az lehet, hogy „testileg-lelkileg” egészséges egyéneket, férfiakat és nőket termeljünk, akik összhangban élnek annak a közösségnek legmagasabb eszményeivel, amelyben soruk elhelyezte őket. Ennek formája pedig csak a tiszta demokráciában nyilvánuló angol nemzeti és nevelési hagyományok figyelembe vétele lehet. Quod erat demonstrandum.

Régen nem olvastam ilyen elmemozdító pedagógiai könyvet sem német, sem angol, sem francia nyelven, — legkevesebbé pedig magyarul. Hát még az érdekesnél érdekesebb illusztrációk!

Gyulai Ágost.

LESKY ALBIN: *Erziehung. Verfall und Aufbau der Schule*. Innsbruck, 1946. (Tyrolia-Schriftenreihe Nr. 2.) 104 l.

Osztrák szerzőnek az osztrák iskola újjáépítésére vonatkozó gondolata. Tiszteletreméltó komolysága, a tárgy meleg szeretete, de a magyar és az osztrák iskola sorsának számos párhuzamos mozzanata miatt is megérdemli, hogy érdeklődéssel figyeljünk rá.

Az előző rendszer és a háború súlyos pusztítást vitt végbe az iskola dologi javaiban, megtépte, szétszórta személyi kötelekeit, az igazi károkat azonban — a szerző ítélete szerint — mélyebben okozta: teljesen eltérítette nevelő feladatától. Ellenséges magatartású ifjúsági szervezetet rendelt föléje, küzdött minden iskolai hagyomány ellen, gúnyolta, nevetségessé tette a nevelőt. A nevelés gondolatától való elfordulás nyilatkozik meg a nevelői pálya elhagyatottságában, az utánpótlás elmaradásában is.

A bajok legmélyebb gyökere a szellemi élet széthullása, az abszolutumtól való elfordulás. Ide kell tehát visszavezetni a növendékeket. Az igazságnak, jognak, emberszeretetnek, nagylelkűségnek, a valódi tudománynak és, nem utolsó sorban a szépnak kell kialakítania az új nemzedék lelki arculatát. A közelmúlt megmutatta, hová vezet a szellem világának összeomlása. Nem kétséges tehát, hogy építeni is ott kell először, ahol a rombolás a legsúlyosabb.

Az iskola újjáépítésének ügye a nevelőkön fordul meg. Nem paragrafusokra van szükség, hanem emberekre. A hivatott nevelőket kell tehát felkutatni, megnyerni és megfelelően kiképezni. Ez csak úgy lehetséges, ha biztosítják a nevelő méltó iskolai és társadalmi állását, munkájának értékelését. Ha így megnyerték az utánpótlást, az igazán arravalókat már könnyebb kiválogatni. A tanítóképző-intézet-